

นามนัยในภาษาไทย

ปาไลตา ผลประดับเพชร

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับนามนัย และรวบรวมการใช้ถ้อยคำนามนัยในภาษาไทยทั้งที่ปรากฏในวรรณกรรม บทกวี บทเพลง และภาษาทั่วไปที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งสำนวน การสนทนา ภาษาข่าว โดยศึกษาจากกรอบแนวคิดทางภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) ที่นักภาษาศาสตร์หลาย ๆ คนได้นำเสนอไว้ในบทความ ตำรา หนังสือต่าง ๆ อาทิ ของเลคอฟฟ์และจอร์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980), รัตเดน และโคเวคเซซ (Gunter Radden, Zoltan Kovecses, 1999), รูอิซ เดอ เมนโดซา และเปเรซ เออร์นันเดซ (Francisco José Ruiz de Mendoza Ibáñez and Lorena Pérez Hernández, 2003), โคเวคเซซ (Zoltan Kovecses, 2004), ฮิลเปอร์ต (Martin Hilpert, 2006), ดาวันิง และมูยิก (Laura Hidalgo Downing and Blanca Kraljevic Mujic, 2013) ลิตเติลเมอร์ (Jeannette Littlemore, 2015) จากการศึกษารวบรวมพบถ้อยคำนามนัยในภาษาจำนวนมาก ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นชนิดต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ดังที่กล่าวมา การศึกษานามนัยในภาษาไทยครั้งนี้เป็นกระบวนการที่สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

คำสำคัญ: นามนัย อธินามนัย อนุนามนัย สมพจน์ อุปลักษณะ

Metonymy in Thai

Palita Phonpradapphet

Abstract

This article aims to review the existing literature on metonymy and compile a list of metonymic expressions in Thai literary works, songs, everyday language, idioms, dialogues, and news. The frameworks of cognitive linguistics proposed by Lakoff and Johnson (1980), Gunter Radden and Zoltan Kövecses (1999), Francisco José Ruiz de Mendoza Ibáñez and Lorena Pérez Hernández (2003), Zoltan Kövecses (2004), Martin Hilpert (2006), Laura Hidalgo Downing and Blanca Kraljevic Mujic (2013) and Jeannette Littlemore (2015) will be adopted. The results show that metonymies can be categorized based on the taxonomies proposed by linguists, which reflects the concepts and system of thinking language users have.

Keywords: metonymy, synecdoche, metaphor

บทนำ

“ปากกาทรงพลานุภาพยิ่งกว่าปืน”

“‘สมรักษ์’ ประกาศแขวนนวม หลังชกเสมอ ‘ผู้พันวิทย์’”

ผู้ใช้ภาษาที่ไม่ไว้ใจแต่ยงสาคต่อการทำควมเข้าใจถ้อยคำข้างต้นจนเกินไปนัก ย่อมเข้าใจได้ว่าคำว่า “ปากกา” ในที่นี้มีได้หมายถึงเครื่องสำหรับขีดเขียน และ “ปืน” ก็มีได้หมายถึงอาวุธสำหรับยิงด้วยแรงอัด หากแต่ “ปากกา” ได้ถูกนำมาใช้กล่าวแทนความฉลาด สติปัญญา รู้คิด และ “ปืน” ถูกนำมากล่าวแทน “การใช้กำลัง อำนาจ” ส่วนข้อความข้างล่าง หากมีผู้แปลความว่าสมรักษ์ คำสิงห์ นักมวยชื่อดังแขวนนวมชกมวยหลังจบการแข่งขันในความหมายตรงตามตัวอักษร ย่อมแสดงว่าผู้นั้นมิได้เชื่อมโยงระบบคิดกับการใช้ภาษา หรือมิเช่นนั้นก็เป็นผู้ที่ตั้งใจเล่นกับภาษาเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน

ถ้อยคำดังกล่าวข้างต้นเป็นตัวอย่งปรากฏการณ์ทางภาษาที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อเราต้องการจะเอ่ยถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งบางครั้งเราไม่ได้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นเป้าหมายนั้นออกมาตรงๆ แต่กลับหยิบยกเอาอีกสิ่งหนึ่งมากล่าวแทนสิ่งนั้นๆ โดยสิ่งที่ถูกนำมากล่าวแทนนั้นเกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งที่เป็นเป้าหมายที่เราต้องการหมายความถึง และผู้รับสารก็สามารถรับรู้ เข้าใจได้อย่างเป็นปกติว่าผู้กล่าวถ้อยคำเช่นนี้หมายถึงสิ่งใด

ปรากฏการณ์ทางภาษาเหล่านี้สามารถพบเจอได้อย่างเป็นปกติในชีวิตประจำวันและค่อนข้างเป็นสากล เช่น “หัว” มักถูกนำมาใช้กล่าวแทนสติปัญญา ในคำว่า หัวดี หัวไว หัวช้า เป็นต้น คำว่า “หน้า” มักถูกนำมาแทนบุคคลในคำว่า หน้าใหม่ หน้าซื่อ เป็นต้น ไม่ต่างอะไรกับกรณีของภาพเหมือนบุคคล (portrait) ที่เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, p. 37) ยกตัวอย่างว่าเมื่อเราต้องการจะแสดงรูปใครคนหนึ่งให้อีกคนหนึ่งได้ดู หากไม่แสดงให้เห็นรูปคนคนนั้นแบบเต็มตัว เราย่อมเลือกแสดงส่วนของใบหน้า (face) ของบุคคลในภาพแทนที่จะแสดงส่วนใด ๆ ของร่างกายโดยปราศจากส่วนใบหน้า ที่เป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า เรามีวิธีคิดมุมมองต่อสิ่งต่างๆ อย่างไร เราย่อมมีพฤติกรรมแสดงออกเช่นนั้น และรวมถึงใช้ภาษาที่สอดคล้องกับวิธีคิดเหล่านั้นด้วย เพราะว่าภาษา

เป็นส่วนหนึ่งของระบบคิดของมนุษย์ (รัชนีญา กลิ่นน้ำหอม, 2556, น. 132) จากกรณีตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเรารับรู้ (perceive) บุคคลจากใบหน้า ซึ่งนอกจากจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่เราแสดงออกดังกล่าวนี้แล้ว ยังเห็นได้จากการเลือกใช้ภาษาอีกด้วย เช่น ศิลปินหน้าใหม่ หมายถึงศิลปินคนใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้วรรณคดีและนักภาษาศาสตร์ปริชานเรียกปรากฏการณ์ทางภาษาเช่นนี้ว่า “นามนัย” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “metonymy”

เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, pp. 35–40) นักภาษาศาสตร์แนวปริชานอธิบายว่า metonymy การใช้สิ่งหนึ่งอ้างถึงสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องกัน เช่น เมื่อพูดว่า “เขาชอบอ่าน มาร์ก เดอ ซาด” มาร์ก เดอ ซาด ในที่นี้มีได้หมายถึงบุคคลที่ชื่อ Marquis de Sade ที่เป็นนักเขียนชาวฝรั่งเศส แต่หมายถึงงานประพันธ์ของเขา เช่นเดียวกันกับเมื่อกล่าวว่า “เขามีปีกส์ไซท์ที่ห้องนั่งเล่นของเขา” ในบริบทดังกล่าวนี้ ผู้ใช้ภาษามีได้กำลังหมายถึงปาโบล ปีกส์ไซท์ แต่กำลังเอ่ยถึงผลงานจิตรกรรมของจิตรกรเอกของโลกผู้นี้ หรือเมื่อเอ่ยว่า “องค์กรของพวกเราต้องการเลือดใหม่” เลือดใหม่ ในที่นี้มีได้หมายถึงเลือดในความหมายตรง แต่หมายถึงคนรุ่นใหม่

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาว่ามีถ้อยค่านามนัยเช่นนี้หรือไม่อย่างไร จากการศึกษาข้อมูลภาษาไทยในเบื้องต้นพบว่ามีการใช้ถ้อยค่านามนัย (metonymic expression) จำนวนไม่น้อยทั้งในปริเฉทต่างๆ ทั้งการพูดคุยสนทนาตามปกติในชีวิตประจำวัน สำนวน บทเพลง บทกวี ภาษาเฉพาะกิจ รูปแบบการใช้นามนัยมีหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวถึงอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งแทนบุคคลคนนั้น กล่าวถึงผู้ผลิตแทนผลิตภัณฑ์ กล่าวถึงวัตถุสิ่งของแทนผู้ใช้ กล่าวถึงองค์กร/สถาบันแทนผู้รับผิดชอบ กล่าวถึงสถานที่แทนองค์กร/สถาบัน (Lakoff and Johnson, 1980, pp. 38–39) กล่าวถึงเหตุการณ์ทั้งหมดแทนเหตุการณ์ย่อย กล่าวถึงเครื่องมือ/อุปกรณ์แทนการกระทำ กล่าวถึงบางช่วงเวลาแทนการกระทำ กล่าวถึงสาเหตุแทนผลกระทบ (Radden and Kovecses, 1999, pp. 24–44) แต่ไม่ว่าจะเป็นนามนัยในรูปแบบใด สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันประการหนึ่งก็คือหน้าที่หลัก

ของกระบวนการนามนัยในการอ้างถึงสิ่งหนึ่งโดยใช้อีกสิ่งหนึ่งกล่าวแทน โดยที่สิ่งเหล่านั้นเกี่ยวข้องกันในทางใดทางหนึ่ง

นามนัยเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่น่าสนใจ ทำให้มองเห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อสรรพสิ่ง ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจศึกษาทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับนามนัยและรวบรวมตัวอย่างการใช้ถ้อยค่านามนัยในภาษาไทย เพื่ออธิบายการใช้ถ้อยค่านามนัยที่รวบรวมได้นั้นตามแนวคิดทางภาษาศาสตร์

นามนัย (metonymy): กรอบแนวคิด

ในมุมมองของแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชาน มองว่าภาษาเกี่ยวข้องกับระบบความคิดของผู้ใช้ภาษามีได้เป็นเพียงแค่ความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษากับการอธิบายความหมายจากการตีความของการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบเท่านั้น (ชัชวดี ศรลัมพ์, 2548, น. 2) ภาษาเป็นภาพสะท้อนของความนึกคิดของมนุษย์ ประสบการณ์ และมโนทัศน์ที่มีต่อสรรพสิ่งย่อมถูกแสดงผ่านภาษา

metonymy เป็นกระบวนการทางปริชานที่สามัญกระบวนการหนึ่ง เราจะหยิบยกเอาบางส่วน ของบางสิ่งที่สามารถเข้าใจได้รับรู้ได้ง่ายมาแทนสิ่งนั้นทั้งหมด หรือแทนส่วนอื่นๆ ที่เหลือ (Lakoff, 1987, p. 77)

ทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาไทยมีคำที่เกี่ยวข้องกับ Metonymy อยู่หลายคำ ทั้ง Synecdoche นามนัย สมพจน์ย โอนุนามนัย อธินามนัย ซึ่งจะอธิบายไปพร้อมกันดังต่อไปนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2545, น. 263) ให้คำจำกัดความนามนัยว่าเป็นภาพพจน์ที่ใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้น

ชัชวดี ศรลัมพ์ (2548, น. 4) อธิบายว่านามนัยเป็นการเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติหรือลักษณะของสิ่งหนึ่งมาใช้ให้มีความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด เช่น ไปกินโต๊ะจีน “โต๊ะจีน” หมายถึง อาหาร (จีน)

ธเนศ เวศร์ภาดา (2549, น. 46) อธิบายว่า **นามนัย**คือการใช้คำหรือวลีบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด

เช่น . . . ผลัดแผ่นดินเปลี่ยนราช เยียววิวาทซึ่ง**ฉัตร** “ฉัตร” คือสิ่งที่นำมาแทนความหมาย “กษัตริย์”

วิภา กงกะนันท์ (2556, น. 72–75) อธิบายว่า **นามนัย**คือการเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น มีหลายวิธี เช่น เอ่ยชื่อคนอื่นแต่หมายถึงผลงานของเขา เอ่ยชื่อสถานที่แต่หมายถึงคนที่อยู่ที่นั่น เอ่ยชื่อผลิตภัณฑ์หรือวัตถุเมื่อหมายถึงผลผลิตประเภทเดียวกัน เช่น ฉันทู้จัก**เจ้าฟ้ากุ้ง**มากกว่า**รู้จักอังคาร** . . . ทั้ง “เจ้าฟ้ากุ้ง” และ “อังคาร” มิได้หมายถึงตัวบุคคล แต่หมายถึงผลงานของกวีทั้งสอง

ทั้งราชบัณฑิตยสถาน (2545) ชัชวดี ศรลัมพ์ (2548) ธเนศ เวศร์ภาดา (2549) และ วิภา กงกะนันท์ (2556) ล้วนใช้คำภาษาอังกฤษว่า Metonymy แทนแนวคิดดังกล่าว

ในขณะที่ตำราบางเล่มแบ่งแนวคิดนี้ออกเป็นสองแนวคิดย่อย ได้แก่ อธินามนัย และอนุนามนัย

สุจิตรา จงสถิตวัฒนา (2559, น. 39) อธิบายว่า **อธินามนัย**คือการใช้ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้ชื่อเรียกรวม ๆ แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือคนหนึ่ง เช่น **ไทย**นี้รักสงบ “ไทย” ซึ่งมีความหมายรวมถึงประเทศ ผู้คน ชนชาติ เชื้อชาติ ในที่นี้ได้ถูกนำมากล่าวแทน “คนไทย” เท่านั้น โดยใช้ภาษาอังกฤษว่า **metonymy** แทนแนวคิดดังกล่าว

ส่วน**อนุนามนัย** สุจิตรา จงสถิตวัฒนา (2559, น. 39) อธิบายว่า เป็นภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้คุณสมบัติเด่น ๆ ส่วนหนึ่งเพื่อแทนความหมายทั้งหมด เช่น กาลเวลาคว่าทุกสิ่งไปจากฉัน ทิ้งไว้แต่ความทรงจำและ**รอยยิ้มที่ขอบตา** “รอยยิ้มที่ขอบตา” ในที่นี้มีได้มีความหมายตรงตามตัวอักษร หากแต่หมายถึงสังขารที่ร่วงโรย เพราะรอยยิ้มเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นคุณสมบัติเด่นของความชรา และใช้ภาษาอังกฤษว่า **synecdoche**

ในขณะที่ตำราบางเล่มเรียกชื่อแนวคิดในความหมายเดียวกันนี้ว่า**สมพจน์** (synecdoche) (ชัชวดี ศรลัมพ์, 2548, น. 5; วิภา กงกะนันท์, 2556, น. 71) หมายถึงการกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดเพียงบางส่วน แต่ให้มีความหมาย

คลุมหมดทุกส่วน เช่น ยังมีอีก**ลิปปาก**ที่เขาต้องหาเลี้ยง “ลิปปาก” ในที่นี้มีได้ หมายถึงอวัยวะสำหรับกินเท่านั้น แต่หมายถึง “คน” ผู้เป็นเจ้าของ “ปาก” นั้นๆ

จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นว่า ในภาษาไทยมีการคำอธิบายเรื่อง Metonymy เหมือนบ้าง ต่างบ้าง แต่สำหรับในบทความนี้เลือกใช้คำว่า นามนัย (Metonymy) แทนความหมายดังกล่าว ซึ่งหมายรวมเอาอธินามนัย สมพจน์ย อนุนามนัย และ Synecdoche ไว้ในความหมายนี้ด้วย โดยถือว่า synecdoche เป็น metonymy รูปแบบหนึ่งดังที่เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, p. 36) อธิบายว่า metonymy ในบางกรณีมีการใช้ส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่มทั้งหมด (part stands for the whole) ซึ่งเรียก metonymy ชนิดนี้ว่า synecdoche ดังตัวอย่าง

We need a couple of *strong bodies* for our team.

I've got a new *set of wheels*.

“bodies” ในที่นี้ถูกนำมากล่าวแทนความหมายของบุคคล (people) เราต้องการ**ร่างกายที่แข็งแรง** จึงหมายความว่า เราต้องการ**คนที่แข็งแรง**เช่นเดียวกับ *set of wheels* ที่มีได้หมายถึงแค่ล้อ แต่หมายถึง รถทั้งคัน เป็นต้น นามนัยชนิดนี้เป็นการใช้ส่วนย่อยกล่าวแทนส่วนใหญ่มทั้งหมดซึ่งในตำราทางภาษาไทยตำราบางเล่มจะเรียกลักษณะการใช้ภาษาเช่นนี้ว่าอนุนามนัยหรือสมพจน์ย synecdoche สำหรับบทความนี้เลือกใช้คำว่านามนัย (metonymy) ในความหมายว่า “การใช้สิ่งหนึ่งกล่าวแทนอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในวงความหมายเดียวกัน” ไม่ว่าจะเป็นการใช้ส่วนรวมแทนส่วนย่อย หรือส่วนย่อยแทนส่วนรวมก็ตาม ดังเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น

นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษากระบวนการนามนัยได้จัดกลุ่มนามนัยออกเป็นรูปแบบต่างๆ เช่น เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, pp. 38–39) กล่าวถึงรูปแบบของนามนัยหลายลักษณะ อาทิ **ส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่ม** (the part for the whole) เช่น ไส้หัวออกไป (หัวแทนคน), **ผู้ผลิตแทนผลิตภัณฑ์** (producer for product) หรือตำราบางเล่มใช้ว่าผลแทนเหตุ (result for cause) (Abraham, 1988, p. 483 cited in Haser Verena, 2005, p.17) เช่น ฉันไม่ชอบอ่าน *ไฮเดกเกอร์* (ไฮเดกเกอร์แทนงานประพันธ์ของเขา) **สิ่งที่ถูกใช้แทนผู้ใช้** (object

used for user) เช่น **วันนี้** **แซ็ก** เป็นหวัด (แซ็กแทนคนเป่าแซ็กโซโฟน) **ผู้ควบคุมแทนสิ่งที่ถูกควบคุม** (controlor for controled) เช่น **นิกสัน** **ทิ้งระเบิดใส่ฮานอย** (นิกสันแทนเครื่องบินทิ้งระเบิด) **องค์กร/สถาบันแทนบุคคลผู้รับผิดชอบ** (institution for people responsible) เช่น **คุณ** **ไม่สามารถทำให้มหาวิทยาลัยเห็นค้อยด้วยได้** (มหาวิทยาลัยแทนคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัย) **สถานที่แทนองค์กร/สถาบัน** (the place for the institution) เช่น **ทำเนียบขาว** **ไม่ปรีปากใด ๆ** (ทำเนียบขาวแทนรัฐบาลสหรัฐอเมริกา) **ที่เกิดเหตุแทนเหตุการณ์** (the place for the event) เช่น **ความทรงจำอลาโม** (ป้อมอลาโมแทนเหตุการณ์ฝ่ายเม็กซิกันบุกโจมตีฝ่ายเท็กซัสที่ป้อมอลาโม)

นอกจากนี้ราเดนและโคเวคเซซ (Radden and Kovecses, 1999, pp. 24–44) ยังได้แบ่งประเภทของนามนัยไว้หลายรูปแบบ เช่น **ส่วนทั้งหมดแทนบางส่วน** (whole thing for a part of the thing) **เหตุการณ์บางส่วนแทนเหตุการณ์ทั้งหมด** (sub event for whole event) **สมาชิกในกลุ่มย่อยแทนทั้งกลุ่ม** (member of a category for the category) **เครื่องมือแทนการใช้เครื่องมือ** (instrument for action) **เสียงแทนสิ่งที่ทำให้เกิดเสียง** (sound for event causing it) เป็นต้น

ดาวนิงและมูยิก (Downing and Mujic, 2013, p. 164) กล่าวถึงรูปแบบ **ส่วนย่อยแทนส่วนใหญ่** (part for whole) **สมาชิกในกลุ่มย่อยแทนทั้งกลุ่ม** (member of category for category) **สาเหตุแทนผลที่เกิด** (cause for effect) **ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์แทนผู้อยู่อาศัย** (geographical location for inhabitants) **ผลผลิตแทนผู้ผลิต** (product for producer) **ผู้รับผิดชอบแทนองค์กร/บริษัท** (people responsible for company) เป็นต้น

ถึงแม้ว่าภาษาศาสตร์จะเรียกชื่อนามนัยประเภทต่างๆ แตกต่างกันบ้างเหมือนกันบ้าง แต่อย่างไรก็ตาม การจัดกลุ่มกระบวนการนามนัยแบบต่างๆ เหล่านี้ ยังคงมีลักษณะร่วมกันคือการใช้สิ่งที่เกี่ยวข้องกันแทนสิ่งอื่นๆ ที่อยู่ในขอบเขตความหมาย (domain) เดียวกัน เช่น ใช้ล้อแทนรถยนต์ ซึ่งล้อและรถยนต์จัดว่าเป็นสิ่งที่อยู่ในวงความหมายเดียวกันคือยานพาหนะ หรือใช้เจ้าฟ้ากุ่มแทนกวีนิพนธ์ของพระองค์เอง เป็นต้น ซึ่งบทความนี้จะใช้แนวคิดและการจัดกลุ่มนามนัยเหล่านี้ช่วย

ในการทำความเข้าใจและอธิบายถ้อยคำนามนัยในภาษาไทยตามที่รวบรวมได้จาก เพลง สำนวน ภาษาสนทนาในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

นามนัย อุปลักษณ์: ความเหมือนและความต่าง

เมื่อนักภาษาศาสตร์นำเสนอแนวคิดเรื่องนามนัยมักต้องเอ่ยถึงปรากฏการณ์ทางปริชาณที่เกี่ยวข้อกับการใช้ภาษาและระบบคิดอีกกระบวนการหนึ่ง นั่นก็คือ อุปลักษณ์ นักภาษาศาสตร์หลายคนพยายามอธิบาย จำแนกความเหมือนความต่างของสองกระบวนการนี้

อุปลักษณ์¹ (metaphor) เป็นกระบวนการทางปริชาณที่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา โดยทั่วไปเราจะทำความเข้าใจสิ่งที่ไม่คุ้นเคยหรือทำความเข้าใจได้ยากผ่านสิ่งที่รับรู้ได้ง่ายกว่า จำต้องมองเห็นเชิงกายภาพได้ชัดเจนกว่า เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) เรียกอุปลักษณ์ที่ปรากฏในภาษาว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical expression) และเรียกอุปลักษณ์ในระบบคิดว่า มโนอุปลักษณ์ หรืออุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.103) เช่น หนทางชีวิตเราไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับชีวิตว่า ชีวิตคือการเดินทาง ดังจะเห็นได้จากการใช้ศัพท์เกี่ยวกับการเดินทาง

เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, p. 37) อธิบายว่า กระบวนการนามนัยและอุปลักษณ์มีทั้งความคล้ายและความต่าง กล่าวคือในขณะที่อุปลักษณ์คือกระบวนการถ่ายโยง/รับรู้ความหมายของสองสิ่งที่อยู่ต่างขอบเขตความหมายกัน (domain) เช่น ความรักกับการเดินทาง แต่นามนัยเป็นการรับรู้ความหมายของสิ่งหนึ่งผ่านอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในขอบเขตความหมายเดียวกัน หรือ

¹ อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยที่สิ่งที่นำมาเปรียบนั้นมาจากวงความหมายต่างกัน (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2552) โดยเรียกสิ่งที่เป็นต้นแบบในการเปรียบเทียบว่า “สิ่งเปรียบเทียบ” หรือ “แบบเปรียบเทียบ” (source domain) และเรียกสิ่งที่ถูกนำไปเปรียบเทียบว่า “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ” (target domain) โดยสิ่งที่เป็น “แบบเปรียบเทียบ” นั้นจะมีความเป็นรูปธรรมชัดเจนมากกว่า “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ” ซึ่งโดยมากมักจะเป็นนามธรรม

เป็นส่วนหนึ่งของมันและกัน เช่นเดียวกับที่โคเวคเซซ (Kovecses, 2004, p. 5) กล่าวว่านามนัยต่างจากอุปลักษณ์ตรงที่มันเกี่ยวพันภายในขอบเขตความหมายหรือโดเมนเดียวกัน เป้าประสงค์ของนามนัยคือสร้างความเข้าใจโดเมนผ่านส่วนหนึ่งของโดเมนเดิม หรือในอีกทางหนึ่งคือสร้างความเข้าใจส่วนหนึ่งของโดเมนผ่านส่วนย่อยอื่น ๆ ในโดเมนเดียวกัน

ทั้งยังมีการศึกษาความเหมือนและแตกต่างของทั้งสองกระบวนการนี้ เช่น บทความชื่อ “Metonymy and Metaphor: What’s the Difference?” ของแดน ฟาส (FAS, 1988, pp. 177–181) ศึกษาความแตกต่างของนามนัยและอุปลักษณ์โดยยึดตามกรอบแนวคิดของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980)

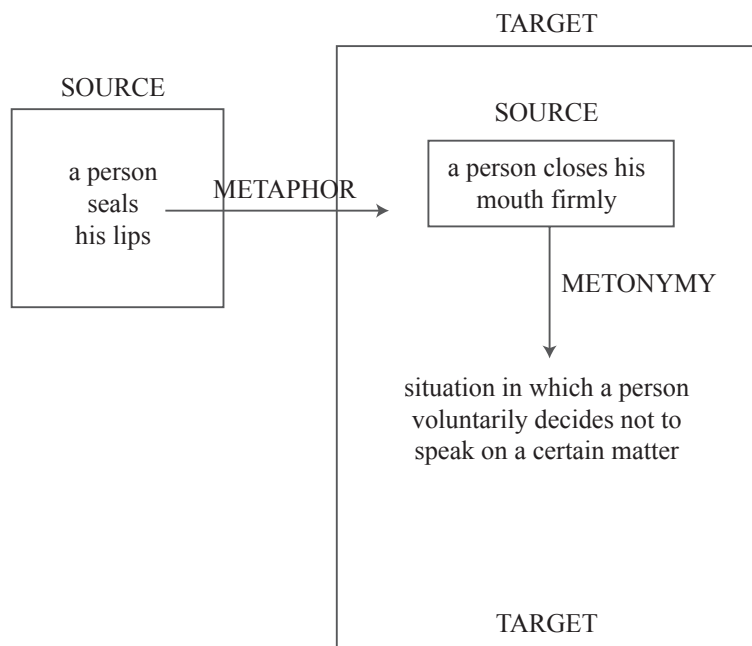

Figure 6. Metonymic development of a metaphoric target in *My lips are sealed*

แผนภาพแสดงการถ่ายโยงความหมายในกระบวนการนามนัยอุปลักษณ์ (Metonymic development of a metaphoric target in “My lips are sealed”) ของรูอิซ เดอ เมนโดซา และเปเรซ เฮอร์นันเดซ (Ruiz de Mendoza Ibáñez and Pérez Hernández, 2003, p. 44) ข้างต้นนี้ สามารถอธิบายว่า ถ้อยคำที่ว่า

“ริมฝีปากของฉันทถูกปิดผนึก” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์ที่หมายถึงคนคนนั้น “ปิดปาก” สนิท ซึ่งคำว่า “ปิดปาก” ในที่นี้เป็นถ้อยคำนามนัยที่ทำหน้าที่ย่อ/แทน (stand for) เหตุการณ์บางอย่าง กล่าวคือริมฝีปากซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปาก และปากเป็นส่วนหนึ่งของการพูด (บอกความลับ) เกี่ยวข้องกันในแง่ที่ว่าปากถูกใช้เป็นเครื่องมือ ฉะนั้นข้อความที่ว่า “My lips are sealed” จึงหมายถึงสถานการณ์ที่ผู้นั้นตั้งใจ แน่วแน่ว่าจะไม่แพร่งพรายความลับใดๆ แผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ทั้งนามนัยและอุปสรรคณ์เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกัน

อย่างไรก็ตามกระบวนการทั้งสองนั้นทำหน้าที่คล้ายกัน กล่าวคือทั้งนามนัยและอุปสรรคณ์ทำให้เราพุ่งจุดสนใจไปที่บางแง่มุมของสิ่งที่รูปภาพภาษานั้นกำลังอ้างถึง และทั้งสองกระบวนการนี้ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางภาษาหรือกลวิธีทางวรรณศิลป์ หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของการคิด การกระทำ การพูด ที่เป็นปกติสามัญ

It is also like metaphor in that it is not just a poetic or rhetorical device. Nor is it just a matter of language. Metonymic concepts are part of the ordinary, everyday way we think and act as well as talk.

(Lakoff and Johnson, 1980, p. 37)

นามนัย: แคว้นเชิงทางกวี หรือทุกพื้นที่ในชีวิต?

บทกวีที่ลึกซึ้งกินใจ บทเพลงที่มีความหมายและมีความไพเราะ มักอาศัยกลวิธีทางวรรณศิลป์แบบต่างๆ เพื่อแสดงพลังของภาษา ชั้นเชิงของผู้เขียน และเพื่อแสดงความหมาย แสดงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ให้ได้ตรงกับความต้องการของผู้ส่งภาษา “นามนัย” เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์กลวิธีหนึ่งที่เราพบได้บ่อยทั้งในวรรณกรรม บทเพลง กวีนิพนธ์ ฯลฯ ที่ช่วยส่งเสริมให้งานเขียนเหล่านี้ น่าอ่าน น่าฟัง และกินใจมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามนามนัยมิได้มีหน้าที่ทางวรรณศิลป์แต่เพียงเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ในการสื่อความหมายในปริเฉทอื่นๆ ที่มีได้มุ่งหมายให้เกิดความงามทางวรรณศิลป์อีกด้วย ดังจะแสดงตัวอย่างนามนัยแต่ละรูปแบบ ดังนี้

นามนัย: อวัยวะแทนตัวบุคคล

(1) แม่**เนื้อเย็น**เป็นห่วงมหรณพ พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
(นิทานคำกลอนเรื่อง พระอภัยมณี ของสุนทรภู่)

(2) **ปาก**แดงๆ จะไวใจได้กา **หน้า**สวยๆ จะไวใจได้กา **แก้ม**ขาวๆ จะไวใจได้กา
ตาหวานๆ จะไวใจได้กา”
(เพลง ไวใจได้กา ของลานนา คัมมินส์)

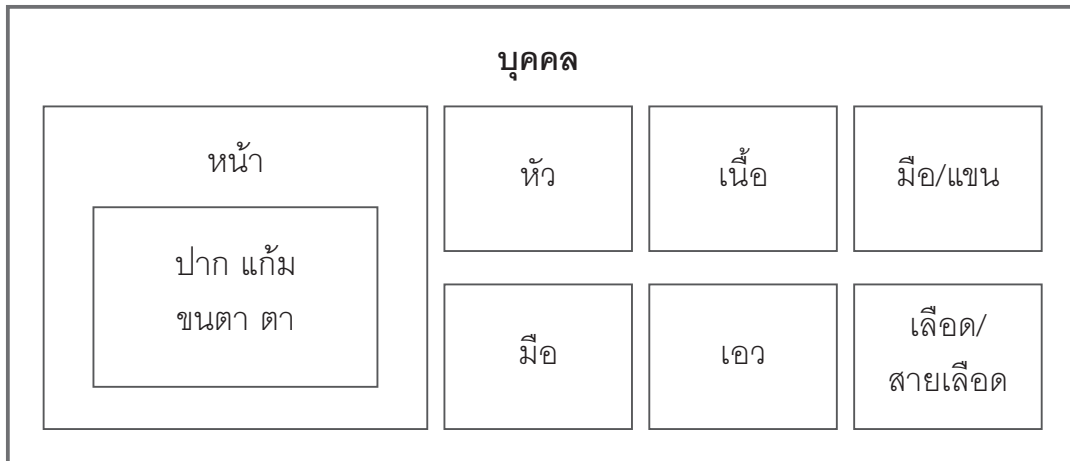
(3) โอ้แม่สาวน้อยร้อยซัง **เอว**บางคงลืมหีแน่
(เพลง แม่เอวบาง ของศรเพชร ศรสุพรรณ)

(4) โอ้เราก้เห็น ว่า**หน้า**ใสใสไม่น่าจะใจร้ายเลย
(เพลง หน้าใสใส ของพอง พอง)

(5) ผ่าน**มือ**ชายเป็นร้อยเป็นพัน ต้องกล้ากลืน และอดทนเพื่อเก็บเงินส่งบ้านไถ่ถอน
ตัวเอง
(เพลง ไถ่เธอคืนมา ของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์)

จากตัวอย่างที่ (1)–(5) จะพบว่าผู้ใช้ภาษาใช้อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายมากแล้วแทนตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็น เนื้อ หน้า มือ เอว เช่น “เนื้อเย็น” ในตัวอย่างที่ (1) แทนนางละเวงวัณฬา ในเรื่องพระอภัยมณี “ปาก” “หน้า” “แก้ม” “ตา” “เอว” “หน้า” ในตัวอย่างที่ (2)–(4) แทนผู้หญิงคนรัก และ “มือ” ในตัวอย่างที่ (5) แทนผู้ชาย ดังแสดงให้เห็นชัดจากแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ 1 อวัยวะในร่างกายแทนบุคคล

บางครั้งพบว่านามนัยมีหลายระดับซ้อนต่อเนื่องกันอยู่เรียกว่า double (or multiple) metonymy หรือนามนัยลูกโซ่ (chained metonymy) คือใช้สิ่งหนึ่งแทนสิ่งหนึ่ง และสิ่งที่ถูกแทนนั้นก็แทนสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องกันอีกทอดหนึ่งต่อเนื่องกันไปเป็นชั้นๆ อย่างที่ ไตรเวน และแพริงส์ (Dirven and Parings, 2003, p. 33) ยกตัวอย่างการใช้สถานที่แทนองค์กรซึ่งองค์กรก็แทนบุคคลอีกชั้นหนึ่ง (a place for an institution for people) หรือที่ดาวนิง และมูยิก (Downing and Mujic, 2013, p. 166, p. 170) ยกตัวอย่างว่า สีเขียวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาณไฟจราจรใช้แทนสัญญาณจราจร และแทนการได้รับอนุญาตอีกชั้นหนึ่ง เป็นต้น ดังดูได้จากแผนภาพกระบวนการของการขยายขอบเขตความหมายของนามนัยหลายระดับของดาวนิง และมูยิก (Downing and Mujic, 2013, p. 166) ดังต่อไปนี้

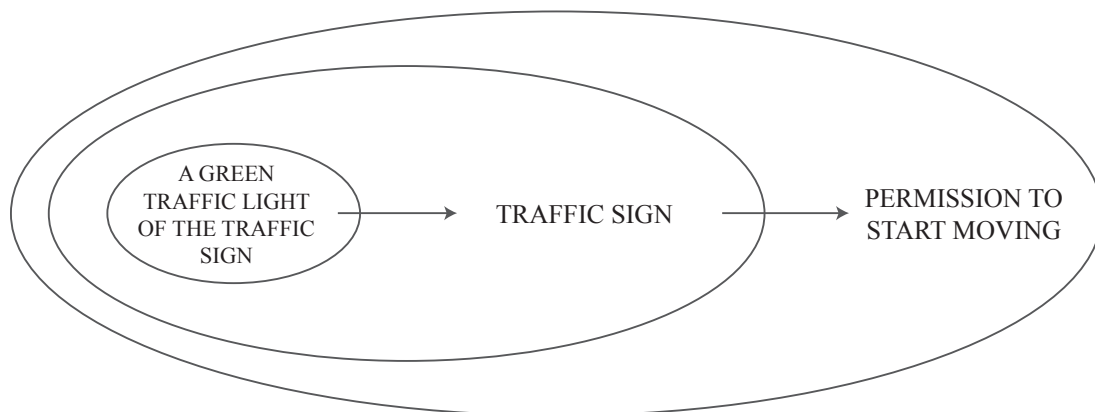

Figure 1. Process of domain expansion in multimodal metonymy

ส่วนข้อมูลภาษาในภาษาไทยก็พบถ้อยคำนามนัยหลายระดับเช่นนี้อยู่จำนวนไม่น้อย ดังเห็นได้จากตัวอย่างอื่นๆ ดังจะได้กล่าวต่อไป

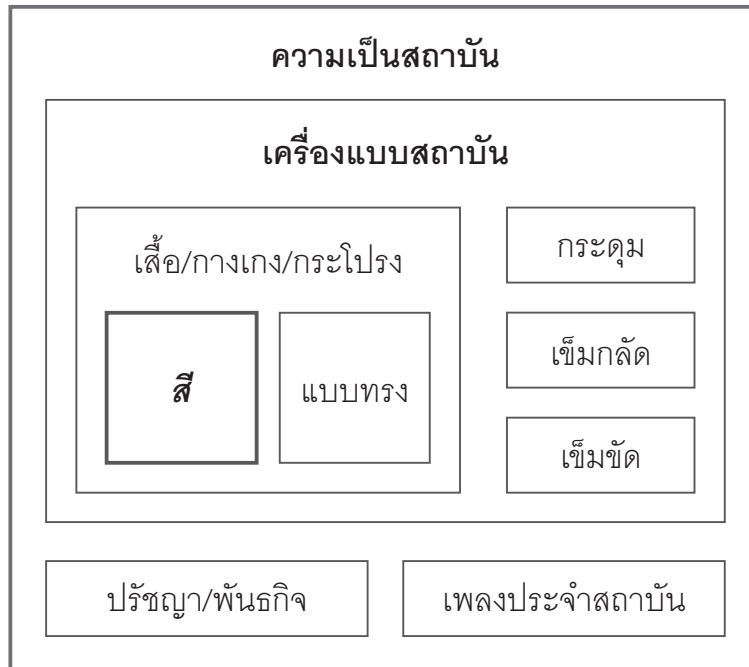
นามนัย: วัตถุ สิ่งของแทนของสภาวะ/สถานะ

(6) “ลูกฉันทำอะไร เขายังไม่ควรตาย หนุ่มน้อยผู้มีอนาคตไกล แค**สีเสื่อ**ไม่เหมือนคำสอน แต่ปางไหน นี่**สี**ใคร นี่**สี**มึง นี่**สี**กู”

(เพลง หนุ่มน้อย ของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์)

จากตัวอย่างที่ (6) เป็นตัวอย่างนามนัยที่ใช้วัตถุสิ่งของบางอย่างที่เป็นส่วนหนึ่งของสภาวะ/สถานะกล่าวแทนสิ่งนั้นทั้งหมด กล่าวคือถ้อยคำนามนัย “**สี**” “**สีเสื่อ**” เป็นหนึ่งในบรรดาสัญลักษณ์แทนสถาบันการศึกษา แต่ “**สี**” ในที่นี้ไม่เพียงแต่เป็นตัวแทนสัญลักษณ์เท่านั้น แต่ยังถูกนำมากล่าวแทนสถาบันการศึกษา ยิ่งไปกว่านั้นยังรวมไปถึงภาวะความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันอีกด้วย ดังแสดงให้เห็นชัดจากแผนภาพ 2

แผนภาพ 2 วัตถุ สิ่งของแทนของสภาวะ/สถานะ ในตัวอย่างที่ (6)

จากแผนภาพ 2 จะเห็นว่าในบรรดาสิ่งที่แสดงความเป็นสถาบันมีหลายสิ่งหลายกลุ่ม ทั้งเครื่องแบบที่มีทั้งเสื่อ ทางเกว กระโปรง กระดุม หัวเข็มขัด เข็มกลัด รวมถึงปรัชญา/พันธกิจ เพลงสถาบัน แต่ผู้ใช้ภาษาเลือกส่วนย่อยเพียงบางส่วน กล่าววแทนส่วนใหญ่ทั้งหมด กล่าวคือ ใช้ “สี” ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของเสื่อ และเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแบบกล่าววแทนความเป็นสถาบัน/ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน

(7) ด้วยมวลมาตยากร วานครรามินทร์ ผลัดแผ่นดินเปลี่ยนราช เยียววิวาทชิงฉัตร เพื่อกษัตริย์สองผู้ บร้างรู้เหตุผล ควรยาตรพลไปเยือน

(ลิลิตตะเลงพ่าย ของ กรมพระปรมานุชิตชิโรต)

“ฉัตร” ในตัวอย่างที่ (7) ใช้กล่าววแทนการดำรงพระสถานะพระมหากษัตริย์ เพราะฉัตรคือเครื่องสูงชนิดหนึ่ง มีรูปคล้ายร่มที่ซ้อนกันขึ้นไปเป็นชั้น ๆ แสดง

พระเกียรติยศ จักรซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นกษัตริย์จึงถูกนำมากล่าวแทนสถานภาพดังกล่าว

(8) ใ้หนุ่มบางไหน มันใส่กางเกงหุ่นสวย ถ้าเอ็งชั่งกางเกงขาก๊วย คนสวยไม่ต้องมาคอย... ข้ามันลูกทุ่ง ข้านอนมุ้งสีหู ข้ำพุดเอ็ง มิงกู ฟังดูก็ตรงหนักหนา ข้ำชอบไทยเดิม ข้ำส่งข้ำเสริมคำพุดบ้านข้ำ ข้ำแต่งกับเอ็งเอ็งเป็นของข้ำ ใครเรียกภรรยาแต่ข้ำเรียกเมีย

(เพลง ข้ามันลูกทุ่ง ของไท ธนาวุฒิ)

(9) เทพธิดาผ้าซิ่น

(10) อย่าได้ลืมน้ำพริกน้ำแกงด้วยเก่ามันหล่อเลี้ยงเราเมื่อคราวตื่นเท่าฝาหอย

(เพลง น้ำพริกแกงป่า ของวงคาราบาว)

(11) หากว่าฉันได้ซ่อนตัวในปีกนก นกคงจะพาฉันบินกลับคืนคอน กลับไปกินแกงฝีมือเธอ

(เพลง มุดก้อนเมฆ ของมาลีฮวนน่า)

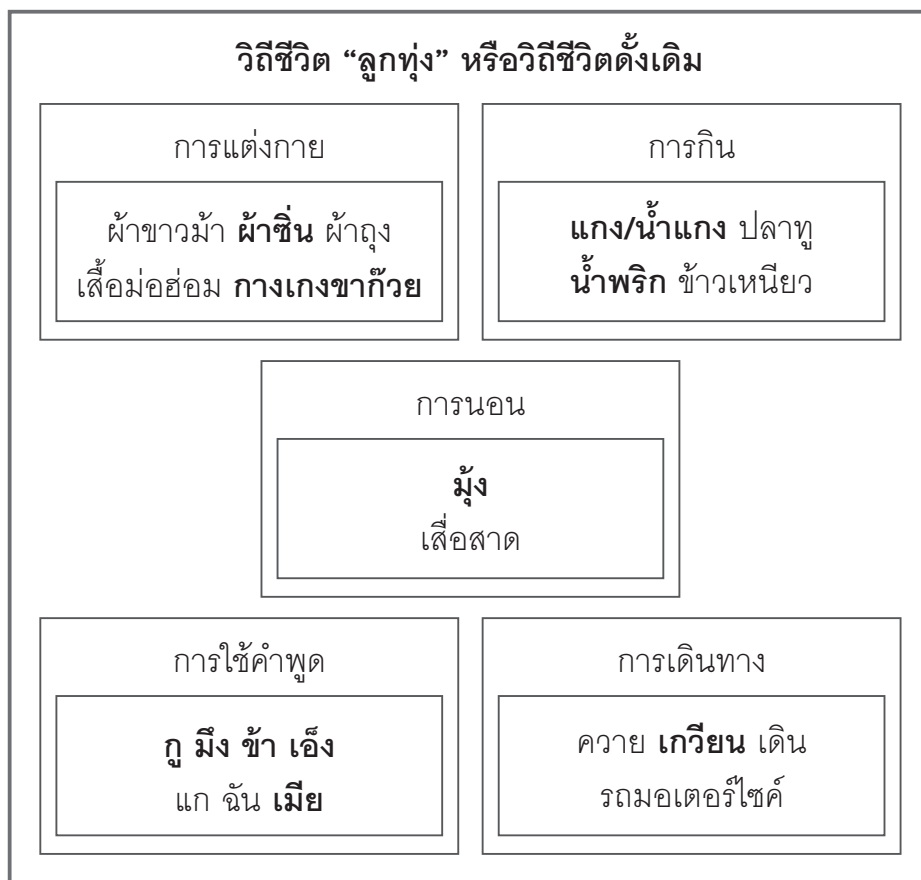
(12) ชีเก้งอย่าลืมเกวียนบ้านนอก ระวังนะจ๊ะบางกอกจะหลอกพานางเร่ขาย

(เพลง ชีเก้งอย่าลืมเกวียน ของภูมินทร์ อินทพันธ์)

จากตัวอย่างที่ (8)–(12) ผู้เขียนเพลงต้องการสื่อถึงความเรียบง่าย แบบวิถีชีวิตชนบท โดยใช้องค์ประกอบย่อยๆ ที่เฉพาะเจาะจงลงไปมากแล้วแสดงความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิม หรือ “ลูกทุ่ง” ตามชื่อเพลง ทั้งวิถีการแต่งกาย การใช้คำพูด การกินการนอน การเดินทาง และเลือกสิ่งทีเฉพาะเจาะจงลงไปของวิถีเหล่านั้นมาแทนวิถีเหล่านั้น เช่น เลือก “กางเกงขาก๊วย” “ผ้าซิ่น” มาแทนวิถีการแต่งกาย เลือก “มุ้งสีหู” มาแทนวิถีการกินนอน เลือก “น้ำพริกน้ำแกง” “แกง” มาแทนวิถีการกิน เลือกสรรพนาม “เอ็ง มิง กู” และคำเรียกสถานะของบุคคลอย่าง “เมีย” ซึ่งเป็นภาษาง่ายๆ ตรงไปตรงมา มาแทนการพูดจาแบบ

ลูกทุ่งไทยเดิม และเลือก “เกวียน” มาแทนวิถีการเดินทาง ในทางตรงกันข้าม “(รถ) เก่ง” ก็คือถ้อยคำนามนัยที่ใช้แทนวิถีการเดินทางแบบสมัยใหม่ และแทน “ความเป็นเมือง” เป็นต้น ดังแสดงให้เห็นชัดจากแผนภาพ 3

แผนภาพ 3 วัตถุ สิ่งของแทนของสภาวะ/สถานะ ในตัวอย่างที่ (8)–(12)

นามนัย: ตัวแทนกลุ่มแทนสมาชิกทั้งกลุ่ม

(13) เสียงปรบมือคือกำลังใจ... เกียรติยศศักดิ์ศรีจาก**พวงมาลัย**

(เพลง หางเครื่อง ของพุ่มพวง ดวงจันทร์)

(14) หน้าสวยด้วยแดดแรง แก้มแดงไม่แต่งเติม เจ้าไม่เคยเห่อเหิม เต็มต่อ**ดินสอพอง**

(เพลง เทพธิดาฟ้าชั้น ของเสวี รุ่งสว่าง)

(15) เฮาแค่ผู้สาวขาละละ บ่แม่นผู้สาวขาเรียน บ่ได้ขยันหมั่นเพียร **ปากกา**เขียนยังได้
ยืมหมู่

(เพลง ผู้สาวขาละละ ของลำไย ไททองคำ)

(16) พี่ตั้งตารอให้เธอกลับคืนบ้านนา ถึงไม่มี**ทีวี ตู้เย็น** ก็ไม่เห็นเป็นไร

(เพลง ใต้เธอคืนมา ของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์)

(17) ไม่ยอมให้ใครมาเผาโรงเรียน เผา**ตำรา ส.ป.ช**

(เพลง ราตรีสวัสดิ์ ของพี่กอล์ฟ ฮีโร่)

จากตัวอย่างที่ (13)–(17) เป็นตัวอย่างนามนัยที่ใช้วัตถุสิ่งของบางอย่างที่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งของประเภทเดียวกันแทนสิ่งเหล่านั้นทั้งหมดกลุ่ม (member of a category for the category) เช่น “**พวงมาลัย**” เป็นส่วนหนึ่งของรางวัล สิ่งตอบแทนที่ได้จากการร้องเพลง “**ดินสอพอง**” เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องสำอาง ที่อยู่ด้วยกันหลายชนิดไม่ว่าจะเป็น แป้ง ลิปสติก ดินสอเขียนคิ้ว ฯลฯ “**ปากกา**” แทนเครื่องเขียนอื่นๆ “**ทีวี ตู้เย็น**” แทนสิ่งอำนวยความสะดวก หรือวัตถุที่คน มุ่งมั่นแสวงหา และ “**ตำรา ส.ป.ช**” แทนหนังสือเรียนวิชาอื่นๆ ทั้งหมด ทั้งยัง ใช้แทนของกล่าวแทน “การศึกษา” และยังรวมไปถึง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในอีกชั้นหนึ่งด้วย

นามนัย: เหตุการณ์ย่อยแทนเหตุการณ์ทั้งหมด

- (18) อันมือไกวเปลไชร้แต่ไรมมา คือหัตถาครองพิภพจบสากล
(เพลง คือหัตถาครองพิภพ)
- (19) บ้านเรือนสะอาดตา พุดจาเสนาะดี **ตำน้ำพริก**ทุกที่เสียงตำถ้ำจนทุ่งสะท้อน
(เพลง เทพธิดาผ้าซิ่น ของเสวี รุ่งสว่าง)
- (20) ขอบคุณที่**เธอจูบ** ขอบคุณที่**เธอกอด** ไม่รู้ว่ารอยจูบนี้ ไม่รู้ว่าอ้อมกอดมี เพราะ
ฉันขอหรือเปล่า
(เพลง เรื่องที่ขอ ของลูลา)
- (21) คิดถึง**อ้อมกอด**ของเธอคนนั้น คนที่รู้ว่าฉันทำเพื่อใคร
(เพลง ใจกลางเมือง ของลาบานูน)
- (22) ยิ่งใหญ่คับเมือง ทุกคนต้อง**ก้มหัวมือกุมต่า**
(เพลง มือปืน ของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์)
- (23) “นานนับได้**สองฤดูฝน** ที่ผมไม่ได้เขียนจดหมายถึงคุณ”
(มกุฏ อรฤดี, 2516, น.9
อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ ไชยสุข และสมเกียรติ รัชสมัย, 2559, น.61)
- (24) ในคืนที่ผมกินเหล้าอยู่**นั่งเล่น** ในคืนที่ป่าข้างห้องยัง**ตั้งวงป๊อกแดง** คืนที่เด็กมัธยม
นั่งท่องตำรา**เอนท์จุฬาฯ** คืนที่ใครหลายคน**ลิ้มช้อคนเดือนตุลา** คืนที่คุณนอนหลับ
อยู่บนเตียง ทั้งหมดคือคืนเดียวกันกับ**เสียงปิ่นที่ดังเปรี้ยง** ของทหารต่อต้าน ข.จ.ก.
ผู้ไม่ยอมให้ใครมา**เผาโรงเรียน** **เผาตำรา** ส.ป.ช
(เพลง ราตรีสวัสดิ์ ของพักกิ้ง ฮีโร่)

จากตัวอย่างที่ (18)–(24) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยที่ใช้เหตุการณ์ย่อย แทนเหตุการณ์ทั้งหมด (sub event for whole event) กล่าวคือ **“ไกวเปล”** เป็นเหตุการณ์ย่อยของการทะนุถนอมเลี้ยงดูลูก **“ตำน้ำพริก”** แทนการทำงานบ้าน งานเรือนของผู้หญิง **“จูบ” “กอด/อ้อมกอด”** แทนการแสดงความรัก **“ก้มหัว มีอกุมต่ำ”** เป็นการกระทำที่ใช้กล่าวแทนการสยบยอมต่อผู้มีอำนาจ

“ฤดูฝน” ในตัวอย่างที่ (23) เป็นเหตุการณ์ย่อยแทนช่วงระยะเวลาต่างๆ ในรอบปี ทั้งนี้ นักภาษาบางคนอธิบายว่าเป็นการใช้สัมพจน์ย กล่าวคือมีการใช้ ส่วนย่อยคือ **“ฤดูฝน”** กล่าวแทนส่วนใหญ่คือ **“ปี”** (ชัยวัฒน์ ไชยสุข และสมเกียรติ รัชชมนี, 2559, น. 61) อย่างไรก็ตาม ในบทความนี้ถือว่าสัมพจน์ยหรือสมพจน์ย เป็นประเภทหนึ่งของนามนัยดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในเบื้องต้น

ส่วนตัวอย่างที่ (24) มีเหตุการณ์ย่อยหลายเหตุการณ์ที่นำมาใช้กล่าวแทน สถานการณ์ปกติและสถานการณ์ตรงกันข้าม ได้แก่ **“กินเหล้าอยู่นั่งเล่น” “ตั้งวง ปีกแดง” “นั่งท่องตำรา” “ลืมชื่อคนเดือนตุลา” “นอนหลับอยู่บนเตียง”** เป็น เหตุการณ์ย่อยที่ถูกนำมาเป็นตัวอย่างของสถานการณ์ปกติ ความสงบสุขของผู้คน ที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่อันตรายอย่างชายแดนใต้ของไทย ในขณะที่ **“เสียงปืนที่ดัง เปรี๊ยะง”** และ **“เผาโรงเรียน เผาตำรา ส.ป.ช”** เป็นเหตุการณ์ย่อยที่ถูกนำมาเป็น ตัวอย่างของสถานการณ์ไม่สงบสุข

นามนัย: ผลที่เกิดแทนสาเหตุ

(25) แม้ดินสลายยังมันคงคือจั่งตอนเริ่ม ฮักที่แลกด้วยแหกกฏฟ้า ถึง**มีน้ำตา**เข้ามา แต่งเติม

(เพลง คู่ครอง ของก้อง ห้วยไร่)

ตัวอย่างที่ (25) เป็นตัวอย่างนามนัยประเภทผลที่เกิดแทนสาเหตุ (result for cause) กล่าวคือ **“มีน้ำตา”** เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความเศร้าโศกเสียใจ ซึ่ง ในที่นี้ถูกนำมาใช้กล่าวแทนความทุกข์อันเกิดจากความรัก

จากตัวอย่างที่ (1)–(25) เป็นตัวอย่างนามนัยที่ปรากฏในวรรณกรรม บทกวี บทเพลง แต่มีใช้เพียงปริเฉทเหล่านี้เท่านั้นที่สามารถพบถ้อยคำนามนัยได้ แต่นามนัยเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่เป็นสามัญ จึงสามารถพบได้โดยทั่วไปในการสนทนาในชีวิตประจำวันอีกด้วย ดังจะกล่าวถึงต่อไป

นามนัย: หาใช่เพียงวรรณศิลป์

นามนัยในปริเฉทการใช้ภาษาในชีวิตจริงที่มีใช้วรรณกรรมเท่าที่ศึกษารวบรวมได้มีหลายรูปแบบ อาทิ องค์กร/สถาบัน แทนบุคคลผู้รับผิดชอบ สถานที่ แทนบุคคล/คณะบุคคล สิ่งที่ถูกใช้แทนผู้ใช้ ผู้ผลิตแทนผลิตภัณฑ์ ลักษณะนามแทนสิ่งที่ถูกกล่าวถึง เสียงแทนสิ่งที่ทำให้เกิดเสียง แบบลักษณะทางกายภาพแทนบุคคล พฤติกรรม/ลักษณะนิสัยแทนตัวบุคคล วัน เวลาแทนเหตุการณ์ คำเชื่อมในภาษา แทนความรู้สึกนึกคิด และเครื่องหมายวรรคตอนแทนความรู้สึกนึกคิด/เหตุการณ์ เป็นต้น ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

อวัยวะในร่างกายแทนบุคคล

- (26) เขาเป็นพวกหัวก้าวหน้า
- (27) อย่าไปย่ำว่าลูกหัวขี้ ช่วยลูกพัฒนาดีกว่า
- (28) ถ้าอยากมีลูกหัวดี ก่อนอื่นพ่อแม่ก็ต้องมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ถูกต้อง
- (29) ไม่ว่าจะดารานำไหนก็ปั่นลูกโทษนอกเขตสู้เบ็คแฮมไม่ได้แน่ ๆ
- (30) แผ่นดินกลบหน้า
- (31) ผมอายุจนไม่รู้จะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน
- (32) เธอเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเขา
- (33) ใครเป็นมือที่สามในเหตุการณ์ 14 ตุลา 16
- (34) มือดีแอบฉกและเผยแพร่ 10 ภาพลับ ที่องค์กร “นาซ่า” ไม่อยากให้ชาวโลกได้เห็น!!
- (35) ช่วยกันคนละมือเดี๋ยวก็เสร็จ เวที**ขาอ่อน**สะเทือน “ณวัฒน์” ดัน “มิสแกรนด์ฯ” สู่ชนบท!
- (36) **ขาใหญ่**วงการสื่อฯ
- (37) ร่วมรบเคียง**บ่าเคียงไหล่**

จากตัวอย่างที่ (26)–(37) คือตัวอย่างถ้อยคำนามนัยที่ใช้อวัยวะในร่างกาย แทนบุคคล (body part for person) (Hilpert, 2006, p. 137) ซึ่งเป็นรูปแบบนามนัยที่พบได้บ่อยมาก โดยเฉพาะ หน้าแทนบุคคล (the face for the person) อย่างที่เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, น. 37) อธิบายไว้

ส่วน **“หัว”** เป็นส่วนของร่างกายที่ถูกนำมากล่าวแทนสติปัญญา จัดเป็นนามนัยหลายระดับ เพราะ **“หัว”** ถูกนำมากล่าวแทน **“สมอง”** ซึ่งเป็นอวัยวะที่อยู่ภายในกะโหลกศีรษะ เป็นศูนย์รวมระบบประสาท และสมองก็ถูกนำมากล่าวแทน **“สติปัญญา”** อีกทอดหนึ่ง เช่นเดียวกับ **“เลือด-เนื้อ” “มือ” “ขา” “ป่า-ไหล่”** ซึ่งอธิบายได้ในทำนองเดียวกันว่าเป็นสิ่งที่ถูกนำมากล่าวแทน **“ร่างกาย”** และร่างกายก็หมายความถึงตัวบุคคล

อย่างไรก็ตาม **“หัว”** ในบางบริบทก็ได้หมายถึงสติปัญญาเสมอไป แต่หมายถึงถึงตัวบุคคล หรือชีวิตของบุคคลนั้น ๆ เช่นในสำนวน **“ถวายเป็นหัว” “เอาหัวเป็นประกัน” “ใส่หัว” “ถีบหัวส่ง”** เป็นต้น

(38) กระทบไหล่ดารา

“ไหล่” ในตัวอย่างที่ (37)–(38) ก็เป็นส่วนหนึ่งของร่างกายที่ถูกนำมากล่าวแทนบุคคลเช่นเดียวกัน สำหรับตัวอย่างที่ (38) สามารถอธิบายได้ด้วยอีกแนวคิดหนึ่งว่าเป็นนามนัยแบบเหตุการณ์ย่อยแทนเหตุการณ์ทั้งหมด (sub event for whole event) กล่าวคือ **“กระทบไหล่”** ในความหมายตามตัวอักษรคือปะทะ ชนกับหัวไหล่ เป็นหนึ่งในบรรดาเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการพบปะวิสาสะใกล้ชิดกับบุคคลอื่นซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ ทั้งการพูดคุย การจับมือทักทาย การโอบกอด เป็นถ้อยคำนามนัยนำมากล่าวแทนเหตุการณ์หรือสถานการณ์ทั้งหมด อนึ่ง **“กระทบไหล่”** เป็นถ้อยคำที่มีความหมายโดยนัยหมายถึงการพบเจออย่างใกล้ชิด เปรียบว่าไหล่แทบจะชนกัน ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงอาจไม่ได้มีการปะทะหรือสัมผัสร่างกายกันจริงๆ ก็ได้

องค์กร/สถาบัน แทนบุคคลผู้รับผิดชอบ

(39) **จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่** ประกาศปลดพนักงานในธุรกิจเพลง

(40) **ศธ.** เร่งแจ้งสวระ กม. ใหม่ กยศ.

“**จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่**” “**ศธ.**” ในตัวอย่างที่ (39)–(40) เป็นตัวอย่างถ้อยคำ นามนัยแบบ องค์กร/สถาบันแทนบุคคลผู้รับผิดชอบ (institution for people responsible) ใช้กล่าวแทน ผู้บริหารบริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) และ บุคลากรในกระทรวงศึกษาธิการ ตามลำดับ

สถานที่แทนบุคคล/คณะบุคคล

(41) **ทำเนียบขาว** เตือนเนทันยาฮู “หยุดสร้างบ้านชุมชนตั้งถิ่นฐานยิวในเวสต์แบงก์”

(42) วันเกิดป่า **บ้านสี่เสา** เจียบ

ในตัวอย่างที่ (41)–(42) เป็นตัวอย่างถ้อยคำ นามนัยแบบสถานที่แทนบุคคล/คณะบุคคล (place for the people) เช่น “**ทำเนียบขาว**” ซึ่งเป็นที่พำนักอย่างเป็นทางการและสถานที่ทำงานหลักของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ถูกลำนำมาใช้กล่าวแทนประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา “**บ้านสี่เสา**” ที่หมายถึง บ้านพักของประธานองคมนตรี ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับสี่แยกสี่เสาเทเวศร์ ถูกลำนำมากล่าวแทนผู้พำนักที่หมายความว่าพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มิได้แสดงออกใดๆ อย่างไรก็ตาม “**บ้านสี่เสาเจียบ**” อาจมองว่าเป็นอุปลักษณะแบบบุคลาธิษฐาน (ปาไลตา ผลประดับเพ็ชร, 2560) ที่สมมติให้สิ่งไม่มีชีวิตกระทำกริยาอาการก็ได้

สิ่งที่ถูกใช้แทนผู้ใช้

- (43) ผมว่า**กลอง** BODYSLAM เจ๋งสุด เทคนิคเพียบ
- (44) **ไอ้แว่น**มีแฟนสวยมาก
- (45) **สายเดี่ยว เกะอก** เพียบเลยคับนี้

ในตัวอย่างที่ (43)–(45) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยแบบสิ่งที่ถูกใช้แทนผู้ใช้ (object used for user) “**กลอง**” แทนนักดนตรีที่ทำหน้าที่ตีกลอง “**แว่น**” แทนคน (ผู้ชาย) ที่สวมแว่น และ “**สายเดี่ยว เกะอก**” คือแบบทรงของเสื้อผ้าที่ถูกนำมากล่าวแทนผู้หญิงที่สวมเสื้อผ้าลักษณะดังกล่าวนี้

ผู้ผลิตแทนผลิตภัณฑ์

- (46) อ่าน**ชัมย์ภร**แล้วได้ข้อคิดอะไร ๆ เยอะเลย
- (47) **เสกสรร**กับ**นิติ**มีอิทธิพลต่อความคิดของเขามาก
- (48) มีใครจะไปดู**พงษ์สิทธิ์**ที่อิมแพคบ้าง
- (49) แต่ก่อนเราชอบดู**สรยุทธ**มาก

ในตัวอย่างที่ (46)–(49) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยแบบผู้ผลิตแทนผลิตภัณฑ์ (producer for product) หรือเจ้าของผลงานแทนผลงาน เช่น “**ชัมย์ภร**” “**เสกสรร**” “**นิติ**” คือการใช้ชื่อนักเขียนแทนชื่อหนังสือและอาจรวมไปถึงแนวความคิดของบุคคลเหล่านั้นด้วย ส่วน “**พงษ์สิทธิ์**” เป็นการใช้อธิบายศิลปินนักร้องแทนการแสดงดนตรี และ “**สรยุทธ**” คือการใช้ชื่อผู้ประกาศข่าวแทนการจัดรายการของเขาเอง

ลักษณนามแทนสิ่งที่ถูกกล่าวถึง

- (50) จานโปรด ถ้วยโปรด
- (51) กินไปที่แก้วละ
- (52) แค่อีกสองอีกเอง

ในตัวอย่างที่ (50)–(52) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยแบบใช้ลักษณนามแทนสิ่งที่ถูกกล่าวถึง “จาน” “ถ้วย” “แก้ว” เป็นลักษณนามของบรรจุภัณฑ์ที่ถูกนำมากล่าวแทนอาหาร เครื่องดื่มที่อยู่ในบรรจุภัณฑ์นั้นๆ ส่วน “อีก” เป็นลักษณนามบอกลักษณะของคำกริยา (สถาบันภาษาไทย, 2554, น. 20–21) ถูกนำมากล่าวแทนปริมาณของน้ำดื่ม

เสียงแทนสิ่งที่ทำให้เกิดเสียง

- (53) แว่นป่วนกวนเมือง
- (54) ผัวะ เข้าให้ โบกแล้วไม่จอด
- (55) ขอซักป้าบเถอะ ตานี้
- (56) โครมใหญ่เลยที่ถนนหน้าหมู่บ้านตะกี้

ในตัวอย่างที่ (53)–(56) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยแบบเสียงแทนสิ่งที่ทำให้เกิดเสียง (sound for event causing it) “แว่น” เป็นเสียงที่ใช้แทนการเร่งเครื่องมอเตอร์ไซค์ซึ่งถูกนำไปกล่าวแทนผู้ขับขี่ในอีกชั้นหนึ่ง เป็นนามนัยหลายระดับอีกตัวอย่างหนึ่ง ส่วน “ผัวะ” และ “ป้าบ” เป็นเสียงที่ใช้แทนการตบและเตะ และการตบเตะก็ใช้แทนการลงโทษอีกทอดหนึ่ง ส่วน “โครม” เป็นเสียงที่แทนเหตุการณ์รถชน

ลักษณะทางกายภาพแทนบุคคล

- (57) ไปไหนจะ ‘รูปหล่อ’
 (58) อ้วน! ไปไหนมา
 (59) ฉันไม่สนใจหรอกทั้งหัวหงอก หัวดำ
 (60) ดีหมวยเมืองจีน แห่กรีดไฟได้บุก มาริโอ้

ในตัวอย่างที่ (57)–(60) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยแบบลักษณะทางกายภาพแทนบุคคล เช่น ความสวยความหล่อ รูปร่าง อายุ ดังเห็นได้จากการใช้ถ้อยคำ “หล่อ” “อ้วน” “หัวหงอก หัวดำ” “ดี หมวย” เป็นต้น

พฤติกรรม/ลักษณะนิสัยกล่าวแทนตัวบุคคล

- (61) ‘เจ็อย’ มานี้ดี
 (62) โนนซี่ไม้เดินมานอนแล้ว
 (63) ฮัลโหล ว่าไงคะ กะเทย

ในตัวอย่างที่ (61)–(63) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยแบบใช้พฤติกรรม/ลักษณะนิสัยกล่าวแทนตัวบุคคล เช่น บุคคลที่ต้องการกล่าวถึงเป็นคนที่มีความเจ็อยซ้า ไม่กระตือรือร้น เราก็นำเอาลักษณะนิสัยที่โดดเด่นนี้มากล่าวแทนตัวบุคคลคนนั้นว่า “เจ็อย” เช่นเดียวกับคำว่า “ซี่ไม้” ซึ่งเป็นลักษณะที่ถูกนำมาเรียกแทนคนที่มักพูดจาโอ้อวดเกินจริง นอกจากนั้นยังพบว่าในปัจจุบันมีการใช้รสนิยม/พฤติกรรมทางเพศมาใช้เรียกบุคคลอีกด้วย เช่น “กะเทย” ถูกนำมาเรียกแทนคนที่มีจิตใจและกิริยาอาการตรงข้ามกับเพศของตน

นามนัยในแบบตัวอย่างที่ (57)–(63) มักนำไปใช้ตั้งสมญานามให้ดารานักการเมือง บุคคลที่มีชื่อเสียง โดยดึงเอาลักษณะเด่น เอกลักษณะของคนคนนั้นมากล่าวแทน

วัน เวลา แทนเหตุการณ์

(64) เหตุการณ์ **14 ตุลา 2516** ส่งผลอย่างไรต่อสังคมไทย

(65) **พฤษภาคม**

(66) รายการนี้บันทึกเทปก่อนวันที่ **13 ตุลาคม 2559**

ในตัวอย่างที่ (64)–(66) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยแบบวัน เวลาแทนเหตุการณ์ นามนัยชนิดนี้มักนำมาใช้แทนเหตุการณ์ที่ค่อนข้างอ่อนไหว ดังที่ ลิตเติลเมอร์ (Littlemore, 2015, p. Introduction) อธิบายว่านามนัยคือการใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมและง่ายต่อการทำความเข้าใจมาอ้างถึงสิ่งอื่นที่ซับซ้อนเป็นนามธรรม รวมถึงเรื่องที่อ่อนไหวเปราะบาง (sensitive) โดยได้ยกตัวอย่างกรณีของการใช้ ‘9/11’ และ ‘Pearl Harbor’ แทนเหตุการณ์ร้ายและการโจมตีทางทหารตามลำดับ ในทำนองเดียวกับที่ “**14 ตุลา 2516**” เป็นช่วงเวลาที่กล่าวแทนเหตุการณ์การใช้อำกำลังทหารเข้าปราบปรามนักศึกษาและประชาชนที่ชุมนุมเรียกร้องรัฐธรรมนูญจากรัฐบาลเผด็จการ เช่นเดียวกับ “**พฤษภา**” ที่ชื่อเดือนถูกนำมากล่าวแทนเหตุปะทะระหว่างผู้ชุมนุมกับทหารในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535

ส่วน “**13 ตุลาคม 2559**” ในตัวอย่างที่ (66) นั้นเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของการพยายามหลีกเลี่ยงไม่กล่าวถึงวันที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 9 สวรรคตซึ่งเป็นประเด็นที่อ่อนไหวต่อความรู้สึกของคนไทย จึงใช้วันและเวลากล่าวแทนเหตุการณ์ดังกล่าว

คำเชื่อมในภาษาแทนความรู้สึกนึกคิด

(67) ไม่มี “**คำว่าแต่**”

ในตัวอย่างที่ (67) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยแบบคำเชื่อมแทนความรู้สึกนึกคิดและเหตุการณ์ คำว่า “**แต่**” เป็นคำเชื่อมสมภาคหรือคำสันธานที่ปกติใช้เชื่อม

ประโยคย่อยกับประโยคย่อยที่มีใจความขัดแย้งกัน ได้ถูกนำมากล่าวแทนการปฏิเสธ การขัดแย้ง หรือเหตุการณ์ตรงกันข้ามกับความคิดของผู้กล่าวถ้อยคำ

เครื่องหมายวรรคตอนแทนความรู้สึกนึกคิด/เหตุการณ์

(68) ตอนนี้น้ำหน้าของฉันมีแต่**เครื่องหมายคำถาม**

(69) **ขีดเส้นใต้**คำว่า “ขอบคุณ”

ในตัวอย่างที่ (68)–(69) เป็นตัวอย่างถ้อยคำนามนัยแบบ**ใช้เครื่องหมายวรรคตอน แทนความรู้สึกนึกคิด/เหตุการณ์** ตัวอย่างที่ (68) “**เครื่องหมายคำถาม**” หรือ “?” เป็นเครื่องหมายวรรคตอนที่ใช้ลงท้ายประโยคคำถาม ในที่นี้ถูกนำมาแทนภาวะความสงสัย ความไม่เข้าใจ ฉะนั้นประโยคดังกล่าวถึงมีความหมายว่า**ตอนนี้ฉันมีแต่ความสงสัย** และในตัวอย่างที่ (69) “**ขีดเส้นใต้**” เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องหมาย _____ ที่เรียกว่าสัญลักษณ์ ปกติใช้สำหรับขีดใต้ข้อความที่เห็นว่าคุณค่าสำคัญเพื่อให้ผู้อ่านสังเกตเป็นพิเศษ ซึ่งในที่นี้ได้ถูกนำมากล่าวแทนความหมายว่า “ให้ความสำคัญอย่างมาก” ฉะนั้นในประโยคที่ว่า **ขีดเส้นใต้**คำว่า “ขอบคุณ” จึงหมายถึง ขอบคุณอย่างยิ่ง

บทสรุป

ตัวอย่างการใช้ภาษาที่นำเสนอในบทความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ทางภาษาที่เต็มไปด้วยนามนัย ยังมีการใช้ถ้อยคำนามนัยอีกจำนวนมากที่ไม่ได้นำมาวิเคราะห์ แต่อย่างน้อยที่สุดการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้สามารถมองเห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทย เพราะการเลือกใช้สิ่งหนึ่งมากกว่าแทนสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามกระบวนการนามนัยนั้นไม่ได้เกิดขึ้นตามอำเภอใจไร้ความหมาย แต่เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับระบบคิดของผู้ใช้ภาษา และมีได้มีหน้าที่เพื่อแสดงชั้นเชิงทางวรรณศิลป์อย่างที่กวีนักประพันธ์มักเลือกใช้เป็นกลวิธีทางภาษา เพราะผู้ที่ไม่ได้เป็นกวี ไม่เชี่ยวชาญการประดิษฐ์ถ้อยคำให้มีความงามทางภาษาก็ยังสามารถ

เอ่ยถ้อยคำนามนัยออกมาได้ เช่น “ศิลปินหน้าใหม่” “เขาเป็นคนเลือกร้อน” “ค็อกโตกับลาดพร้าว” “ฟาดแข้ง” “ไม่เห็นหัวกันเลย” แม้นามนัยบางถ้อยคำจะเป็นนามนัยที่ถูกนำมาใช้บ่อยและใช้ตามกัน ผู้ใช้ภาษาไม่รู้ลึกถึงการใช้ภาษาในแบบไม่ตรงไปตรงมา เช่น “เด็กคนนั้นหัวแข็ง” “ไม่มีหน้าจะไปเจอใครแล้ว” แต่ถึงกระนั้นข้อสรุปที่ว่านามนัยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานสะท้อนมโนทัศน์ของคนในสังคมก็ยังคงอยู่ เพราะผู้ใช้ภาษายอมรับและใช้ถ้อยคำนามนัยเหล่านั้น เช่น การที่ผู้ใช้ภาษาเลือกใช้ “หัว” “หน้า” มากล่าวแทน “คน” บอกให้รู้ว่าผู้ใช้ภาษาให้ความสำคัญกับอวัยวะส่วนที่เป็นศีรษะและใบหน้า เหตุใดเราจึงไม่ใช้ว่า “เด็กคนนั้นตัวแข็ง” ในความหมายของ “หัวแข็ง” ที่หมายถึงไม่ยอมเชื่อฟังโดยง่าย ในทำนองเดียวกับคำถามที่ว่าเหตุใดเราจึงไม่เคยพูดว่า “ฉันไม่มีลำตัวจะไปเจอใครแล้ว”

ถ้อยคำนามนัยทำให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาให้ความสำคัญหรือเพ่งความสนใจไปยังสิ่งใด ก็มักจะใช้ภาษาที่สะท้อนความคิดนั้น เช่น คำเรียกบุคคลด้วยคำแสดงรูปลักษณะ เช่น “ว่าไงคนสวย” “ไอ้อ้วนมานี่มา” หรือคำว่า “เวทียาอ่อน” เหตุใดจึงไม่ใช้คำว่า “เวทีประชาชนสวย” “เวทีประชาชนกิน” ฯลฯ สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับ “เรียวยาว” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรูปร่างและรวมถึงหน้าตาของบุคคลมากกว่าสิ่งอื่น เป็นต้น ฉะนั้นนามนัยจึงมิได้เป็นเพียงแค่เครื่องมือในการแสดงชั้นเชิงทางวรรณศิลป์เท่านั้น แต่นามนัยเป็นส่วนหนึ่งในทุกพื้นที่ชีวิต และสะท้อนความคิดความรู้สึกของผู้ใช้ภาษาไม่ว่าผู้ใช้ภาษานั้นจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในวารสารภาษาไทย

- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2548). อุปลักษณ์ตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน. *วารสารศิลปศาสตร์*. 5(1), 2-16.
- ชัยวัฒน์ ไชยสุข และสมเกียรติ รักษ์มณี (2559). กลวิธีการใช้ภาษาและภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมบันเทิงคดีของมกุฏ อรฤดี. *รวมสาร*. 14(1), 55-64.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2552). หน้าทีของอุปลักษณ์จากมุมมองของผู้พูดภาษาไทย. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*. 16(1), 249-268.
- ธเนศ เวศร์ภาดา. (2549). *หอมโลกวรรณศิลป์*. กรุงเทพฯ : ปาเจรา.

- ปาลิตา ผลประดับเพ็ชร. (2560). บุคลาธิษฐาน: อุปลักษณะในมุมมองทางภาษาศาสตร์ปริชาน. *รวมสาร*. 15(1), 22–29.
- รัชนี้ญญา กลิ่นน้ำหอม. (2556). อุปลักษณะความสุขในบล็อกไทย. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*. 14(28), 132–138.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- วิภา กงกะนันท์. (2556). *วรรณคดีศึกษา ว่าด้วยหลักการอ่าน*. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา. สถาบันภาษาไทย. (2554). *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3: ชนิดของคำ วลี ประโยค และสัมพันธ์สาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุจิตรา จงสถิตวัฒนา. (2459). *เจมจันท์นังกัสดาล: ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาต่างประเทศ

- Dan FAS. (1988). *Metonymy and Metaphor: What's the Difference?*. Retrieved April 13, 2017 from <http://dl.acm.org/citation.cfm?id=991671>.
- Haser Verena. (2005). *Metaphor, Metonymy, and Experientialist Philosophy*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, 10785.
- Francisco José Ruiz de Mendoza Ibáñez and Lorena Pérez Hernández. (2003). *Cognitive operations and pragmatic implication*. In Klaus-Uwe Panther, Linda L. Thornburg, *Metonymy and Pragmatic Inferencing*. (pp.23–49). Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Gunter Radden, Zoltan Kovecses. (1999). *Towards a Theory of Metonymy*. In Klaus-Uwe Panther, Günter Radden, *Metonymy in Language and Thought*. (pp.17–59). Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Jeannette Littlemore. (2015). *Metonymy Hidden Shortcuts in Language, Thought and Communication*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lakoff, George. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things What Categories Reveal About the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.

- Lakoff, George, and Mark Johnson. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Laura Hidalgo Downing and Blanca Kraljevic Mujic. (2013). *Multimodal metonymy and metaphor as complex discourse resources for creativity in ICT advertising discourse*. In Francisco González-García, *Metaphor and Metonymy revisited beyond the Contemporary Theory of Metaphor*. (pp. 157–181). Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Martin Hilpert. (2006). *Keeping an eye on the data: Metonymies and their patterns*. In Anatol Stefanowitsch, Stefan Th. Gries, *Corpus-Based Approaches to Metaphor and Metonymy*. (pp. 123–151). Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.
- Penny Tompkins and James Lawley. (n.d.). *Metonymy and Part-Whole Relationships*. Retrieved April 13, 2017 from <http://www.cleanlanguage.co.uk/articles/articles/210/1/Metonymy--Part-Whole-Relationships/Page1.html>
- Rene Dirven and Ralf Parings. (2003). *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co.
- Zoltan Kovecses. (2004). *Metaphor and Emotion Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press.